

HOOFDSTUK ELF

Het veertiende jaar

De zonen van Pritha waren verslagen, en ze maakten zich klaar om naar het woud te gaan. Een voor een legden ze hun koninklijke kleren af en sloegen hertenhuiden om. Duhshasana zag hoe ze daar stonden, in hertenhuiden, zonder rijk, klaar voor de ballingschap.

'Het wiel van de heerschappij van koning Duryodhana draait,' riep hij. 'De zonen van Pandu zijn verslagen en in de diepste ellende gestort. Vandaag zijn de goden ons langs effen wegen tegemoetgekomen, want wij staan boven onze vijanden, in wat we waard zijn en in wat we hebben. De zonen van Pritha zijn in de oorden van kwelling geworpen, voor een lange tijd die geen einde heeft, beroofd van hun geluk en hun rijk, voor altijd. Ze waren dronken van hun macht en lachten om de zonen van Dhritarashtra, en nu zijn ze verslagen, hun rijkdom is weg, en ze gaan naar het woud. Laten ze hun bonte harnassen uittrekken, en hun stralende kleren, gemaakt voor goden, en laten ze allemaal hertenhuiden dragen, zoals ze met de inzet van de zoon van Subala hebben aanvaard. Ze dachten altijd: zulke mannen als wij zijn er niet in de werelden. Nu het omgekeerd is, zullen ze weten wat ze zijn: onvruchtbaar sesamzaad, dat niets voortbrengt. Kijk naar de sterke Pandava's in hun hertenhuiden, Kaurava's, en laat het jullie nooit overkomen dat jullie zulke kleren moeten dragen: ze lijken wel offeraars die daarvoor gewijd zijn, maar ze zijn het niet. De wijze Drupada van de Somaka's heeft iets slechts gedaan toen hij zijn dochter aan de Pandava's gaf, want de mannen van zijn dochter zijn eunuchen. Wat

voor plezier heb je er nog aan, Draupadi, als je ze in het woud ziet, in hun lompen en hun hertenhuiden, zonder rijkdom en zonder huis? Kies hier een andere man, wie je maar wilt. Alle Kuru's die hier bijeen zijn, zijn geduldig en beheerst, en ze hebben rijkdom genoeg. Kies een van hen als je man, zodat deze omgekeerde tijd je niet meer kwelt. De Pandava's zijn allemaal onvruchtbaar sesamzaad, dieren die van leer zijn gemaakt, lege halmen. Waarom blijf je die Pandava's dienen, die hun stand hebben verloren? Wie onvruchtbaar sesamzaad perst, doet vergeefse moeite.'

Bhima liep op hem af, zoals een leeuw van de Himalaya op een jakhals, hield hem tegen en schold hem luid uit. 'Wreedaard, je praat zoals alleen slechte mensen praten, en het brengt je niets. Met de kunst van de man uit Gandhara kun je nu opscheppen tussen de koningen. Zoals jij ons hier met je woorden als pijlen in het hart treft, zo zal ik jou eraan herinneren als ik in de strijd je hart doorsnijd. En wie je uit begeerte en hebzucht volgt en je beschermt, stuur ik met al zijn verwanten naar het rijk van Yama.'

In zijn hertenhuid stond Bhima daar, vol verdriet, en hij deed niets, want hij was gebonden aan de weg van de dharma. Zonder enige schaamte danste Duhshasana om hem heen, midden tussen de Kuru's. 'Os!' riep hij. 'Os!'

'Wrede, harde, hatelijke dingen kun jij zeggen, Duhshasana,' zei Bhima. 'Wie mag opscheppen, als hij zijn rijkdom met bedrog heeft gewonnen? Laat Bhima, de zoon van Pritha, nooit komen in de werelden van wie het goede heeft gedaan, als hij in de strijd je borst niet openbreekt en je bloed niet drinkt. Ik zal de zonen van Dhritarashtra in de strijd doden, voor de ogen van alle boogschutters, en dan pas kom ik tot rust. Dat zeg ik jullie, en het is waar.'

Toen de Pandava's de zaal uitgingen, deed Duryodhana de speelse leeuwengang van Bhima na. Bhima draaide zich half om. 'Daarmee ben je er niet, dwaas. Ik dood je snel, met al je volgelingen, en dan herinner ik je hieraan en geef ik je antwoord.' Hij zag hoe hij werd beledigd, maar hij bedwong zijn woede en volgde Yudhishthira. Terwijl hij de zaal van de Kaurava's uitliep, zei hij: 'Ik dood Duryodhana, Arjuna doodt Karna, en Sahadeva doodt Shakuni, die dobbelaar met zijn stenen. En ik zeg het nog eens in deze vergadering, een groot woord, en de goden zullen het waarmaken als het tot oorlog komt: ik dood deze kwaadaardige Duryodhana in de strijd met mijn knots, en ik zet mijn voet op zijn hoofd, daar op de grond. En van deze Duhshasana, die alleen met woorden een held is, deze harde man, drink ik het bloed, zoals een leeuw.'

'Wat goede mensen besluiten, weet men niet uit hun woorden, Bhima,' zei Arjuna. 'In het veertiende jaar vanaf vandaag zullen ze zien wat er gebeurt. De aarde zal het bloed drinken van Duryodhana, van Karna, van de kwaadaardige Shakuni, en van Duhshasana als vierde. Karna, die ons benijdt, die harde woorden spreekt, die de kwaadaardigen aanzet: op jouw bevel, Bhima, dood ik hem in de strijd. Arjuna belooft het, omdat Bhima het wil: Karna en wie Karna volgt, dood ik met mijn pijlen. En de andere koningen die in hun verblinding tegen mij vechten, stuur ik allemaal met mijn scherpe pijlen naar Yama. Eerder wijkt de Himalaya van zijn plaats, eerder verliest de zon haar licht en de maan haar koelte, dan dat mijn woord wankelt. Als Duryodhana ons in het veertiende jaar vanaf vandaag het rijk niet met alle eer teruggeeft, dan zal het zo gebeuren.'

'De stenen waaraan jij denkt, dwaas, jij schande van de koningen van Gandhara,' zei Sahadeva, de zoon van Madri, 'dat zijn geen stenen, dat zijn scherpe pijlen, en die heb je in de strijd over jezelf afgeroepen. Wat Bhima over jou en je verwanten heeft gezegd, dat zal ik doen. Regel alles wat je nog te regelen hebt. Ik dood je met geweld, jou en je verwanten, als je tenminste standhoudt volgens de dharma van de kshatriya's, zoon van Subala.'

'De zonen van Dhritarashtra die de dochter van Drupada bij dit spel harde woorden lieten horen om Duryodhana te behagen,' zei Nakula, 'die slechte mannen, die de dood zoeken en door de Tijd worden gedreven: ik zal er velen van laten zien hoe het rijk van Yama eruitziet. Op bevel van Yudhishthira, en in het spoor van Draupadi, maak ik de aarde leeg van de zonen van Dhritarashtra.'

Ze hadden allen vele geloften afgelegd, en daarna gingen de broers naar Dhritarashtra.

Let op Sahadeva

'Ik neem afscheid van alle Bharata's,' zei Yudhishthira, 'van mijn oude grootvader Bhishma, van koning Somadatta en de grote koning Bahlika, van Drona en Kripa en de andere koningen, van Ashvatthama, van Vidura, van Dhritarashtra en al zijn zonen, van Yuyutsu, van Sanjaya, de raadsman van de koning, en van iedereen in de vergadering. Ik neem afscheid van u allen, en ik ga. Als ik terugkom, zie ik u weer.'

Uit schaamte zei niemand iets tegen hem, maar in hun hart wensten ze Yudhishthira het goede.

'Kunti is een edele vrouw en een koningsdochter,' zei Vidura. 'Ze kan niet mee naar het woud: ze is teer, ze is oud, en ze is altijd aan een zacht leven gewend geweest. Ze blijft hier, geëerd, in mijn huis. Houd daar rekening mee, zonen van Pritha, en blijf gezond.'

'Het gaat zoals u zegt,' zeiden de Pandava's. 'U bent onze oom, en daarmee als een vader voor ons, en wij volgen u. U bent onze hoogste leraar: wat u beveelt, doen wij. Zeg ons wat we verder nog moeten doen.'

'Yudhishthira, dit is wat ik denk,' zei Vidura. 'Wie met onrecht is verslagen, hoeft niet onder zijn nederlaag te lijden. Jij kent de dharma, Arjuna kent de strijd, Bhima verslaat zijn vijanden, Nakula weet rijkdom te verwerven, Sahadeva houdt orde, Dhaumya kent de Veda als geen ander, en Draupadi weet wat dharma is en wat een huis nodig heeft. Jullie houden van elkaar en spreken vriendelijk tegen elkaar, geen vijand kan jullie uit elkaar drijven, en jullie zijn tevreden: wie zou jullie niet benijden? Deze vastheid van geest is in alles goed voor je, Yudhishthira. Geen vijand kan ertegen, al was hij even sterk als Indra. Vroeger heeft Merusavarni je in de Himalaya onderricht, Vyasa in de stad Varanavata, Rama, de zoon van Jamadagni, op de rots van Bhrigu, Shiva zelf aan de Drishadvati, en je hebt geluisterd naar de grote rishi Asita bij de Anjana, en je was de leerling van Bhrigu aan de Kalmashi. Narada zul je steeds weer zien, en Dhaumya hier is je huispriester. Laat die wijsheid, die de rishi's eren, niet los wanneer het om de andere wereld gaat. In verstand overtref je Pururavas, de zoon van Ila, in kracht alle andere koningen, en in je trouw aan de dharma de rishi's. Zet je hart op de overwinning, die van Indra is; op het bedwingen van je woede, dat van Yama is; op het geven, dat van Kubera is; en op de zelfbeheersing, die van Varuna is. Neem van de maan haar zachtheid, van het water de kracht die alles in leven houdt, van de aarde haar geduld, van de hele zonneschijf haar gloed, van de wind zijn kracht, en van de andere elementen je welvaart. In nood, in moeilijke zaken van dharma en voorspoed, in alles wat je doet: doe op ieder moment wat dat moment vraagt, Yudhishthira. Je hebt afscheid genomen, zoon van Kunti. Ik wens je alle goeds. Niemand weet van enig kwaad dat jullie vroeger hebben gedaan. We hopen je terug te zien, heelhuids, en met alles bereikt.'

'Goed,' zei Yudhishthira. Hij boog voor Bhishma en Drona en vertrok.

Toen Yudhishthira op weg ging, zocht Draupadi Kunti op en nam afscheid van haar en van de andere vrouwen die daar waren. Ze groette en omhelsde ieder van hen, en ze wilde gaan. Er steeg een luid geklaag op in de vertrekken van de vrouwen van de Pandava's. Kunti zag Draupadi gaan, en met gebroken stem zei ze: 'Kind, treur niet, nu dit grote onheil je heeft getroffen. Je kent de dharma van een vrouw, en je leeft en gedraagt je goed. Ik hoef je niet te zeggen wat je je mannen verschuldigd bent, jij met je stralende glimlach. Wat jou als goede vrouw siert, siert ook het geslacht waarin je bent geboren en het geslacht waarin je bent getrouwd. De Kuru's mogen van geluk spreken dat jij hen niet hebt verbrand, jij aan wie niets te verwijten valt. Ga veilig je weg, en mijn gedachten gaan met je mee. Wat komen moet, daar raakt een goede vrouw niet door van streek. De dharma, die boven alles staat, beschermt je, en je zult snel weer geluk vinden. Let in het woud altijd op mijn zoon Sahadeva, zodat zijn grote hart niet bezwijkt onder dit onheil.'

'Goed,' zei Draupadi, en in haar ene kleed, nat van bloed, met loshangend haar, ging ze naar buiten. Kunti liep haar huilend achterna, en toen zag ze haar zonen. Hun sieraden en hun kleren waren hun afgenomen, hun lichamen waren gehuld in hertenhuiden, en uit schaamte hielden ze hun gezicht wat omlaag. Hun vijanden stonden juichend om hen heen, en hun vrienden hadden medelijden met hen. Ze ging naar haar zonen toe, zoals ze daar stonden, omhelsde hen en klaagde, en ze hield niet op.

'Jullie volgen de ware dharma, jullie leven en gedragen je goed, jullie zijn niet kleinzielig, jullie zijn trouw en eren altijd de goden met offers: hoe kan dit onheil jullie treffen? Waarom keert het lot zich zo om? Door wiens kwade gedachten is dit ongeluk over jullie gekomen? Het moet mijn eigen ongeluk zijn dat ik jullie heb gebaard: daarom lijden jullie zo, al hebben jullie de beste gaven. Hoe moeten jullie leven in die ontoegankelijke wouden, zonder rijkdom? Jullie hebben alle moed, kracht en vuur, en toch zullen jullie mager worden. Als ik had geweten dat jullie in het woud moesten leven, was ik na Pandu's dood niet van de berg Shatashringa naar Hastinapura gekomen. Gelukkig is jullie vader, vind ik nu, rijk aan ascese en wijsheid: hij ging, zoals hij wenste, naar de hemel van de goden, voordat hij om zijn zonen hoefde te treuren. En gelukkig is Madri, vind ik vandaag, die wist wat de zinnen niet zien, en die de hoogste weg is gegaan. Madri zag in mij haar steun, met haar hart en haar gedachten was ze altijd bij mij. Schande over mijn liefde voor het leven, die mij alleen maar dit leed geeft! Mijn kinderen, ik heb jullie met

zoveel moeite gekregen, en jullie zijn me lief: ik laat jullie niet gaan. Ik ga mee naar het woud. Ach, Draupadi, waarom verlaat je mij? Alles wat leeft, moet sterven: heeft de Beschikker dan vergeten mijn einde te beschikken? Zo zal het wel zijn, want het leven wil me niet verlaten. Ach, Krishna, jij die in Dvaraka woont, jongere broer van Balarama, waar ben je? Waarom red je mij niet, en deze helden hier, uit dit leed? Men zegt dat jij, die geen begin en geen einde hebt, iedereen beschermt die aan je denkt. Waarom is dat woord nu niet waar? Mijn zonen volgen de ware dharma, ze zijn groot, ze hebben roem en moed: ze verdienen het niet te lijden. Heb toch medelijden met hen. Hoe kan zo'n onheil komen, terwijl ons geslacht zulke oudsten heeft als Bhishma, Drona en Kripa, die weten wat recht is en hoe de wereld gaat? Ach, Pandu, grote koning, waar ben je? Waarom zie je stil toe, terwijl je goede zonen, in het spel verslagen, door hun vijanden worden verbannen? Sahadeva, keer om! Je bent me liever dan mijn eigen lichaam, zoon van Madri. Verlaat me niet, zoals een slechte zoon zou doen. Laat je broers gaan, als ze aan hun woord gebonden zijn, en win jij hier de dharma die voortkomt uit de zorg voor mij.'

De Pandava's troostten hun huilende moeder, bogen voor haar en vertrokken zonder vreugde naar het woud. Vidura, die er zelf nog meer onder leed, stelde Kunti in haar nood met redenen gerust en bracht haar langzaam naar zijn huis. De vrouwen van Dhritarashtra's huis hoorden alles wat er gebeurd was, het vertrek van de Pandava's en hoe Draupadi in de speelzaal was gesleept. Ze huilden luid en keurden de Kuru's af, en lange tijd zaten ze stil, met hun gezicht in hun handen.

Koning Dhritarashtra dacht aan het kwaad dat zijn zonen hadden gedaan, en hij vond geen rust. Hij stuurde een bode naar Vidura: 'Laat hij snel bij me komen.' Vidura ging naar het paleis van Dhritarashtra.

De schaduw van een palm

Vidura kwam bij de koning, en Dhritarashtra vroeg zijn broer, bijna schuchter: 'Hoe gaat Yudhishthira, de zoon van Kunti? Hoe gaan Bhima en Arjuna, en de twee zonen van Madri? En hoe gaat Dhaumya, Vidura, en hoe Draupadi, die zoveel heeft doorstaan? Ik wil alles horen, alles wat ze doen en elk gebaar.'

'Yudhishthira, de zoon van Kunti, gaat met zijn gezicht in zijn kleed gehuld,' zei Vidura. 'Bhima gaat met zijn armen wijd, koning. Arjuna volgt

de koning en strooit zand om zich heen. Sahadeva, de zoon van Madri, gaat met zijn gezicht besmeurd, en Nakula, de knapste man van de wereld, volgt de koning met zijn hele lichaam onder het stof, en zijn hart is ontredderd. Draupadi heeft haar gezicht met haar haar bedekt, en ze huilt, en ze volgt de koning. En Dhaumya loopt over de weg, met kusagras in zijn hand, en zingt de verschrikkelijke gezangen van Yama.'

'Ze gaan allemaal in een andere gedaante,' zei Dhritarashtra. 'Vertel me, Vidura, waarom gaan ze zo?'

'Uw zonen hebben hem bedrogen en zijn rijk en zijn rijkdom afgenomen, en toch wijkt het verstand van de wijze Yudhishthira niet van de dharma. Hij is altijd goed geweest voor de zonen van Dhritarashtra. Nu brandt hij van woede om het bedrog, en daarom doet hij zijn ogen niet open. "Ik mag de mensen niet verbranden door ze met een verschrikkelijke blik aan te kijken," denkt de koning, en daarom gaat hij met zijn gezicht bedekt. Luister hoe Bhima gaat, en waarom. "Niemand is zo sterk van armen als ik," denkt hij, en daarom gaat hij met zijn armen wijd. Hij laat ze zien, trots op de kracht van zijn armen, en hij wil zijn vijanden aandoen wat bij zulke armen past. Arjuna, de zoon van Kunti, strooit zand en volgt de koning, en zo wijst hij op de pijlen die hij zal laten vallen: zoals nu de zandkorrels onafgebroken van hem wegvliegen, zo zal hij zijn pijlen onafgebroken op de vijand laten regenen. "Laat vandaag niemand mijn gezicht herkennen," denkt Sahadeva, en daarom besmeurt hij zijn gezicht. "Ik wil onderweg de harten van de vrouwen niet stelen," denkt Nakula, en daarom gaat hij onder het stof.

Draupadi gaat in één kleed, huilend, met loshangend haar, ongesteld, en haar kleed is nat van bloed, en ze zegt: "De vrouwen van wie mij dit hebben aangedaan, zullen in het veertiende jaar zonder man zijn, zonder zoon, zonder de verwanten van wie ze houden. Hun lichaam zal besmeurd zijn met het bloed van hun verwanten, hun haar zal loshangen, ze zullen ongesteld zijn, en zo zullen ze het water voor de doden offeren en dan Hastinapura binnengaan." Dhaumya, de standvastige huispriester, laat het kusagras naar het zuidwesten wijzen, en hij gaat voorop en zingt de gezangen van Yama. "Als de Bharata's in de strijd gevallen zijn, zullen de priesters van de Kuru's zo zingen," zegt hij, en hij gaat.

En de burgers huilen, diep ontdaan, en roepen overal: "Ach, ach, daar gaan onze beschermers! Kijk toch! Schande over de oudsten van de Kuru's, die zich als kinderen gedragen en uit hebzucht de erfgenamen van Pandu uit

het rijk verdrijven! Zonder de zonen van Pandu hebben we niemand meer die ons beschermt. Wat moeten we met die hebzuchtige Kaurava's, die geen tucht kennen?"

Toen die mannen uit Hastinapura vertrokken, flitste er bliksem uit een lucht zonder wolken, en de aarde beefde. Rahu, het hoofd dat zon en maan verslindt, greep de zon, al was het niet de tijd daarvoor. Een meteoor viel en scheerde rechts om de stad heen. Gieren, jakhalzen en kraaien schreeuwden op de tempels van de goden en in de heilige bomen, op de muren en de torens. Dat zijn de voortekenen nu de zoon van Pandu naar het woud gaat, koning. Ze voorspellen het einde van de Bharata's, en dat komt door uw slechte raad.'

Koning Dhritarashtra en Vidura waren nog aan het praten, toen Narada, de rishi van de goden, midden in de zaal voor de Kuru's stond, omringd door grote rishi's. 'In het veertiende jaar vanaf vandaag,' zei hij, 'gaan de Kaurava's hier ten onder, door de misstap van Duryodhana en door de kracht van Bhima en Arjuna.' Daarna steeg hij op in de lucht, stralend van de glans van de Veda, en was verdwenen.

Duryodhana, Karna en Shakuni zagen in Drona hun enige toevlucht, en ze boden hem het rijk aan. Drona zei tegen Duryodhana, tegen Duhshasana, tegen Karna en tegen alle Bharata's: 'De brahmanen zeggen dat de Pandava's niet te doden zijn, omdat ze zonen van goden zijn. Maar de zonen van Dhritarashtra hebben met al hun koningen, vol eerbied, hun toevlucht bij mij gezocht, en ik kan hen niet verlaten. Ik zal voor hen doen wat ik kan. Het lot gaat boven alles. De zonen van Pandu zijn volgens de dharma verslagen, en ze gaan naar het woud. Twaalf jaar lang zullen ze in het woud leven, in onthouding, zoals een leerling van de Veda, en dan komen ze terug, vervuld van woede en wrok, en met hen de vijandschap, tot mijn verdriet. Ik heb Drupada zijn rijk afgenomen, in een ruzie tussen vrienden. Toen bracht hij in zijn woede een offer om een zoon te krijgen die mij zou doden, en door de ascese van Yaja en Upayaja kreeg hij uit het vuur een zoon, Dhrishtadyumna, en uit het midden van het altaar Draupadi met haar slanke middel. Die Dhrishtadyumna is de zwager van de zonen van Pritha, en ze houden van hem. Daarom ben ik bang. Hij is door de goden gegeven, hij heeft de kleur van een vlam, hij is geboren met een boog, een pantser en pijlen, en ik ben een sterveling: daarom heb ik zo'n angst. Nu staat de zoon van Drupada, die held, aan hun kant. Ik zet mijn leven op het spel, en daarom zal ik voor jou tegen je vijanden vechten. Welk groter verdriet kan er op aarde voor mij zijn, Kaurava's? "Dhrishtadyumna is

de dood van Drona": dat zegt iedereen. Dat hij geboren is om mij te doden, heb ik gehoord, en de hele wereld weet het. Door jou is die tijd nu gekomen. Doe snel wat goed voor je is, want met de ballingschap is het niet gedaan. Dit geluk duurt maar een ogenblik, zoals de schaduw van een palm in de winter. Breng grote offers, geniet van wat je hebt, en geef. In het veertiende jaar vanaf vandaag komt er een grote slachting over je. Je hebt het gehoord, Duryodhana: doe wat je wilt, of zoek verzoening met de Pandava's, als je dat verstandig vindt.'

'De leraar heeft gelijk, Vidura,' zei Dhritarashtra. 'Ga, en haal de Pandava's terug. En als ze niet terugkomen, laat die kinderen dan met alle eer gaan, met wapens, wagens en voetvolk, en met alles wat ze nodig hebben om goed te leven.'

De Tijd heft geen staf

De zonen van Pritha waren in het spel verslagen en naar het woud gegaan, en Dhritarashtra zat in zorgen en zuchtte. Sanjaya, de zoon van Gavalgana, zijn raadsman, kwam bij hem. 'Koning, u hebt de aarde gekregen, vol rijkdom, en u hebt de Pandava's uit hun rijk verdreven. Waarom treurt u dan?'

'Wie zou er niet treuren,' zei Dhritarashtra, 'als hij vijandschap krijgt met de Pandava's, die zo fel zijn in de strijd, grote wagenstrijders met bondgenoten?'

'Dit is uw eigen werk, koning,' zei Sanjaya. 'Er komt een grote vijandschap van, en de hele wereld zal ten onder gaan, met alles wat eraan vastzit. Bhishma, Drona en Vidura probeerden uw zoon Duryodhana tegen te houden, maar die dwaas zonder schaamte stuurde toch de Pratikamin, de zoon van een suta, naar de geliefde vrouw van de Pandava's: "Breng Draupadi hier."'

'Als de goden een man zijn ondergang toedelen,' zei Dhritarashtra, 'nemen ze hem eerst zijn verstand af, en dan ziet hij alles verkeerd om. Als zijn verstand vertroebeld is en de ondergang nadert, lijkt het slechte hem goed, en het wijkt niet meer uit zijn hart. Wat hem schaadt, ziet eruit als wat hem goed doet, en wat hem goed doet, als wat hem schaadt: zo komt het op hem af als het einde nabij is, en hij houdt ervan. De Tijd heft geen staf om iemand het hoofd af te slaan. Dit is alles wat de Tijd vermag: dat een mens de dingen omgekeerd ziet. Dit tumult, waarvan je haren overeind gaan staan, hebben ze over zich afgeroepen toen ze de prinses van Panchala, die zoveel doorstond, de zaal in sleurden. Ze is niet uit een moederschoot geboren, ze is mooi, ze komt uit een

edel geslacht, ze straalt, ze kent de dharma in alles, ze is beroemd: wie anders dan Duryodhana, die dobbelaar met zijn vals spel, zou haar met hoon de zaal binnenbrengen? Ze was ongesteld, besprenkeld met bloed, in één kleed, en ze keek naar de Pandava's. Ze waren beroofd van hun bezit, van hun vrouw en van hun glans, hun geest was van streek, ze hadden niets meer van wat ze wensten, ze waren slaven geworden, gevangen in de strik van de dharma, alsof ze geen kracht meer hadden om iets te doen. En tegen haar, vol verdriet als ze was, zeiden Duryodhana en Karna daar in de vergadering van de Kuru's bittere woorden. Met die ogen van haar, vol ellende, zou ze de aarde kunnen verbranden. Blijft er vandaag nog iets over van mijn zonen, Sanjaya?

Alle vrouwen van de Bharata's waren bij Gandhari, en toen ze Draupadi in de zaal zagen, schreeuwden ze het uit. Nog altijd huilen ze iedere dag, samen met al mijn onderdanen, om haar, de wettige vrouw van de Pandava's, jong en mooi. Die avond bracht niemand het vuuroffer: de brahmanen waren woedend omdat Draupadi zo werd gesleept. Er stak een zware storm op, het donderde, schrikwekkende meteoren vielen uit de lucht, en Rahu greep de zon, al was het niet de tijd, zodat de mensen bang werden. In de wagenloodsen brak brand uit, en de vaandels vielen uiteen: een onheil voor de Bharata's. In de offerkamer van Duryodhana huilden de jakhalzen, en van alle kanten gaven de ezels antwoord. Bhishma en Drona gingen weg, Sanjaya, en Kripa, Somadatta en Bahlika.

Toen zei ik, omdat Vidura me aanspoorde: "Ik geef Draupadi een gunst, wat ze maar wil." De prinses van Panchala koos de Pandava's, met hun grenzeloze kracht, en ik liet hen gaan, met hun wagens en hun bogen. Daarna zei de wijze Vidura: "Dit wordt jullie einde, Bharata's, dat Draupadi de zaal is binnengebracht. Zij, de dochter van de koning van Panchala, is Shri zelf, de hoogste. De goden hebben haar gemaakt, en zij is naar deze Pandava's gekomen. Wat haar is aangedaan, zullen de zonen van Pritha nooit vergeven, want ze verdragen niets. Ook de boogschutters van de Vrishni's niet, en ook de sterke Panchala's niet. Arjuna zal terugkomen, omringd door de Panchala's en beschermd door Krishna, die altijd zijn woord houdt. En in hun midden zal Bhima terugkomen, de sterke, en zijn knots zwaaien zoals de Dood zijn staf. Tegen het dreunen van de Gandiva van Arjuna en tegen de kracht van Bhima's knots kan geen koning op. Daarom vind ik het altijd beter: geen oorlog met de zonen van Pritha. Ik denk dat de Pandava's altijd sterker zijn geweest dan de Kuru's. Want koning Jarasandha, hoe sterk hij ook was, is in de strijd door

Bhima gedood, met zijn armen als enige wapen. Sluit daarom vrede met de Pandava's, koning. Doe zonder aarzelen wat voor beide partijen goed is. Als u dat doet, koning, bereikt u het hoogste goed."

Die woorden zei Vidura tegen me, zoon van Gavalgana. En ik heb ze niet aangenomen, omdat ik het goede voor mijn zoon wilde.'

Hier eindigt het boek van de vergaderzaal.

. . .

HOOFDSTUK ELF van *Het dobbelspel*, boek 3 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/het-veertiende-jaar/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *De koperen pot*, staat op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/de-koperen-pot/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.